

R. CASALS

REUS ARTISTICH

IL·LUSTRACIÓ MENSUAL

ANY 1

REUS, JANER DE 1891

NÚM. 10

SUSCRIPCIÓ	SUSCRIPCIÓ
Preu pera Espanya. . . 3 ptas. 1' any.	Preu pera l' Estranger. . . 6 ptas. 1' any.
ADMINISTRACIÓ	DIRECCIÓ
Carrer de la Abadía - 3 - Reus.	Arrabal alt de Jesús núm. 3 - Reus.

ROSA MAURI

NASQUÉ EN REUS Á 15 DE SEPTEMBRE DE 1856

SUMARI

TEXT.—*Historia del mes*, per don F. Planás y Mora.—*Nostres grabats*.—*Una carta de Rosita Mauri*.—*¡Mon amor!...*, (poesia), per donya C. Ferrer.—*La mort del rich*, (de E. Zola), traducció de don Joseph Reig y Vilardell.—***** (poesia), per don Jaume Novellas de Molins.—*La bella realitat*, per don Cosme Vidal.—*Apuntes locals*.
 GRABATS.—*Retrato de Rosita Mauri*.—*Soledad*, cuadro de J. Llovera.—*Balconada de Casa Bofarull*, dibuix de don C. Andreu.—*Casa del Consell municipal*, fotografia de don J. Borrás de March.—*Portalada de Casa Bofarull*, per Canibell.—*Nostres porrers*, per don M. G.—*Creu de Santa Maria en Montblanch*, per don J. Montanya.—*La bassa del moll*, dibuix de don F. Raixach.

HISTORIA DEL MES

INTAR una alegoría del últim mes del any, ha sigut sempre pera 'ls dibuixants tema sobre 'l cual sa cultivada fantasia ha pogut extendre las alas, y, sens traspasar las fitas de lo real y positiu, portar al paper ab caràcters plàstichs, concepcions inimitables, las mes de ellas poéticas y tendras, tétricas é impresionables, com poética y tendre es la festa de Nadal, y trétich é impressionable es lo contrast de 'ls que en comfortable habitació celebran las Pascuas, reunida la familia, saboreijant los exquisits manjars propis de la diada, y 'ls qui, sense llar y sens recursos, arrupits de fret, allargan la má en los portals dels temples, esperant que la caritat los aixugui 'l plor que la miseria 'ls arrenca.

Las diferents classes de que 's compón la societat, sempre viuhén ab las mateixas necessitats, pero com mes la alegria y fastuositat sobresurtan, mes també la indigencia y la desgracia conmuehen l'ánima y es que, com en los demás ordres de cosas, en la humanitat han de imperar també las lleys fatals de la varietat y del contrast.

Cap novetat ha ofert lo Nadal d'enguany, digne de apuntarse. Unicament consignarém, com á indici de regeneració en las costums, que 'l vici de repartir felicitacions á camvi de sacrificis en metálich, va perdentse notablement, grácias á la campanya que contra tal abús va iniciarse fa pochs anys en lo comers.

*
* *

La exposició de pastels y acuarel-las del *Saló de Madrid*, ha resultat aquest any, segons la prensa d' aquella capital, notable baix tots conceptes, tan per lo número de obras que en ella hi figuran, com per lo mérit de composició y factura de cada una de ellas. Entre las moltras firmas que suscriuhén las preuhadas telas, s' hi veuhén las de notables artistas espanyols, pero la representació que hi té Catalunya es tan migrada y

tan poch cás fan d' ella las crónicas y revistas que omplan los diaris de la Cort, que á fé no correspon á lo mol que val l' aplech d' artistas catalans, que honran á Espanya. Diguinho sino 'l *Saló Parés* y 'l *Saló de Ventas*, de Barcelona, testimonis abdos del grau de desenrotllo que en nostra aymada pátria han alcansat las arts plásticas, en totas sas manifestacions.

*
* *

Com á la gent de Madrid, als polítichs espanyols comensa á preocuparlos las próximas elecciones generales, convocadas ultimament, al decretar lo Govern la disolució del Congrès y part electiva del Senat. A horas d' ara ja son tot preparatius de viatjes de propaganda política, no en favor de una ó altre idea, sino pera recomenar al cos electoral aquesta ó aquella candidatura.

L' empenyo del Govern es treure una majoria que mes que fer front á las oposicions, l' aguantí en lo poder lo temps reglamentari que ha tingut fixat lo *torn pactfich*; y las oposicions treballan ab una activitat assombrosa pera derrotar al Govern y treure de las urnas lo major número possible de diputats, y no obstant, lo cos electoral respondrá, segurament, ab lo mateix retraiment de sempre y ab la mateixa indiferencia ab que de molts anys ve contemplant com los polítichs d' ofici han fet seva la administració del Estat.

*
* *

Lo teatre catalá y las lletras francesas acaban de sufrir una pérdida difícil de substituir. Las segonas han perdut al degá de sas mes elegants escriptors, Octavi Feuillet: lo primer ha vist baixar á la tomba al qui de la reduida escena del Olimpo, va saber, ab son talent y laboriositat, elevarlo á la categoría de teatre regional. Ni Fransa olvidará may al ilustre bibliotecari del últim Imperi y Académich, ni Catalnnya perdrá 'l record del qui, ab mes naturalitat, ha sabut traslladar á la escena los tipos y costums de nostra benvolguda terra.

F. PLANÁS Y MORA.

NOSTRES GRABATS

ROSA MAURI

No sempre nos hem de referir á personas dituntas al parlar de las llegítimas glorias de Reus.

Una de las que sostenen á mes altura lo nom de nostre ciutat, en l' estranger, es sens dupte la célebre ballarina Rosa Mauri, que ha recorregut ab creixent aplauso los principals teatres del mon. Y la distingida artista no s' avergonyeix de dir que es filla de Reus: al contrari; es lo primer que manifesta al biógrafos que se li acostan á demanarli datos. Encara que allunyada de sa pátria, per rahó de la seva professió, no la olvida.

Lo dia 15 de Septembre de 1856 nasqué Isabel Aman

i Hemeroteca General

da Rosa, coneguda sempre per Rosa... perdonis nostra biografiada si li descubrim l'edat; pero ni las personas célebres son may vellas, ni la fetxa que citém es tan atrassada que no 's pugui dir que la artista está en la época culminant de la seva vida. Per altra part, com diu mol bé un biógrafo francès, no 's te de temer l'edat quan se te assegurada una juventut eterna.

A deu anys, dansava ab éxit en un teatre de Palma de Mallorca, pero una forta malaltia la obligá á retirar-se per algun temps. Poch després li donava lliçons un professor belga qui no 's cansava de dir al seu pare que la portés á París, paraulas mágicas que sonavan com dolsa música en las orellas de la noya y li feyan somniar un pervenir de glorias.

Per fí lo pare de la Rosita, que tenia en lo talent de la seva filla una confiança cega, lográ reunir la cantitat necessaria y 's trasladá á París en lo mes de Febrer de 1870, y allí rebé durant sis mesos las lliçons de la célebre professora Mme. Dominique.

Arribaren pera la capital de Fransa dias de prova, temps calamitosos; París, enlluernador de gloria y riquesas, sentí retronar lo canó; l'horisont enfosquit no 's veyia iluminat sino per los incendis que esclataven en diversos punts; los artistas abandonaren la ciutat, y Rosita se retirá á Barcelona ahont fou admirada y aplaudida com primera ballarina del Liceo en la «Flamma» y en lo «Spirito del Mar».

A l'any 1874 veyém á la Rosita Mauri á Milán, poch després á Berlin, Viena, Turin y finalment Roma ahont reb los obsequis del rey de la novella Italia, del rey «galantuo huomo» Víctor Manuel. Lo monarca li feu tota classe de ofertes, pero diu un biógrafo, ni 'ls seus grandiosos oferiments, ni 'ls elegants mostatxos del rey enamorat tentan á la estrella que s' eclipsa y fuig; y després de passar per Milan, se presenta á París sent acullida ab una ovació inmensa. Al mateix dia del seu estreno la destronada reyna de Espanya li ofereix una corona. Des d'allavons l'artista se fixa definitivament á París, y viu en una habitació del carrer de Scribe y allí reb á tothom ab esquisita amabilitat y mol especialment als seus compatriotas, en un salonet gornit de bibelots, de quadros escullits, de rams y de coronas.

Los seus triomfs se contan per sas sortidas á la escena, lo seu nom se posa al costat dels mes célebres en los anys de la dansa, Fany Essler y Maria Taglioni.

Lo retrato de la Mauri corre per periódichs y revistas del nou, y del vell mon, juntament ab lo nom de Reus, sa ciutat natal. Hora era, donchs, de que Reus se recordés de sa filla ilustre y li rendís un degut tribut publicant lo seu retrato y la seva biografia.

Lo compromís queda complert, sino á entera satisfacció nostra, ab la bona voluntat que sempre guia als dessinteressats redactors de REUS ARTÍSTICH.

SOLEDAD, dibuix de D. Joseph Llovera

Abandonats los brassos, decaygudas las forsas, deixat lo cos, melancólica y trista, somiant ab los últims ressós de la festa passada, está l'hermosa filla d'Andalusia, que ha representat lo nostre paysá y amich señor Llovera. Encara lo pandero boy rellicsa falda avall y 'l mocador de Manila cobreix sas espatllas y la flor, mitj esfullada, adorna sos sedosos cabells; encara en son mirar preciós, s'hi veu lo dolsísim foch de la passió arrebatadora. ¡Pobreta! Quan ab sos moviments luxuriosos y ab sas notas, que semblavan arrencadas del cor, feya esbategar cent pits y encenia com esca los mes fogosos desitjos, qui sab si pensava en sa familia miserable, ó ab sa mareta que 's moria de fret esperant lo güany del vici; ella que distreya tantas penas

ab sa boja alegría no té ningú que li dongui una paraula de consol.

En Llovera té una predilecció per aquestos tipos ideals que encara corra en sas venas la sanch mora, y ha rexit plenament en reproduirlos ab una gracia de líneas, una bellesa de fesomia y una expressió tan de la terra, que es un pintor jenuïnament espanyol, únich é inimitable en son género.

PORTAL Y BALCONADA DE CASA BOFARULL

dibuixos de J. Canibell y Camilo Andren

Ha sigut moda durant mol temps, y en el dia no está desterrada encara per complert, tractar ab desdeny injustificat als artistes italians, francesos y espanyols que secundaren l'estil barroch ó borromiresch.

Pero encare que no 's puguin aplaudir aquellas cornisas trencadas y retorsudas, de mil maneras atormen tadas ab cossos ondulats, y ressalts sens altre rahó d'existencia que la fantasía alboratada del artista al moviment nerviós de son llapis; té 'l mérit de ser tot un estil, fuig de la insustancialitat que 's nota en las construccions fillas de la imitació y de la copia cega d'estils y procediments usats per generacions passadas.

Mostran tal saigell de llibertat, tal gallardia y riquesa en tots los elements decoratius, que per sa exuberant inventiva, garbo y elegancia ha sigut proclamat com estil digne de conservarse pera l'estudi y ús dels intelijents y «amateurs».

CASA DEL CONSELL MUNICIPAL, segons fotografia

de J. Borrás de March

Lo frontís de nostre Casa Consistorial fou edificat l'any 1602, baix la direcció dels mestres Antoni Pujades y Joan Mas.

Aquest edifici es de forma senzilla, bonica y de proporcions molt ben trobadas, si exceptuem la cornisa almenada, y 'ls atributs de l'Industria, Arts y Comers que en l'any 1861 s'hi colocaren com coronament del edifici.

NOSTRES PORRERS, dibuix de M. G.

L'artista sols ha trassat lo traje que portaren nostres primers macers, y 'l que duhen avuy dia, incloyenthi un ben acabat dibuyxet dels perfils generals que simbolisan nostras porras.

CREU DE SANTA MARIA EN MONTBLANCH

dibuix de J. Montanya.

A principis del sigle XVII fou quant l'estil barroch s'implantá per tot Espanya, deixantnos també á Catalunya un bon número de fábricas tant religiosas com civils, així públicas com particulars que entre mitj de sos grants desacerts hi campeija un afany d'originalitat.

Aquesta creu, encare que destrossada per haverse enderrocada en temps de la guerra de successió, es un bon model, que conserva 'l sagell de l'epoca.

LA BASSA DEL MOLÍ, dibuix de Francisco Reixach

¡Desde aquí si que 's contempla un bell punt de vista! Quan lo passejant fatigat arriba en aquell cim y dona una ullada per la plana, que ab tota sa esplendides se contempla, ¡ab quín goig admira l'imens horisó, la cenefa del mar, y los matisats verts de nostres camps farcits de fruiterals!

Pero si tot aixó es bo pera ser contemplat no ho es menos lo poguer reposar en la sombra, assentat en los padrissos que en la mateixa boca de la mina hi ha á quatre passos, y paladeijar l'aigua y entre mitj de her-

SOLEDAD, CUADRO DE J. LLOVERA.

mosas nenas, que may hi faltan en los diumenjes per la tarde, saborejar aquella fresca y cristallina aigua que dona als que la behuen, forsa y salut.

Sens dupte l' autor del dibuix que 'ns ocupa se trobava gosant d' aqueix benestar quan se l' hi ocorre-gué l' idea d' estampar en son album lo dibuix d' aque-lla bassa y molí que tot reussench coneix de petit.

UNA CARTA DE ROSITA MAURI

En un de nostres primers números, al ocupar-nos del falaguer éxit, que com de costum, havia obtingut del exigent y quisquillós públich parisench nostra distinguida compatriota, en una de sas novas creacions, li preguntavam: «¿se recorda de Reus la Mauri?». Quant tot just havia passat lo temps mes precís pera poguer arribar á sas mans lo referit número, reberem la següent carta que' encara que particular, per contenir una franca y espressiva contestació á la pregunta que en lo REUS ARTÍSTICH li haviam dirigit, creguerem oportú, en lo mateix lloch publicarla tal com l' haviam rebut, ab la seguritat que sería llegida ab gust per nostres lectors. Hem retardat ferho fins avuy, esperant la ocasió de publicar lo retrato y biografia de tan notable artista.

París 8 Octubre 1890

Señor Director del periódico REUS ARTÍSTICH.

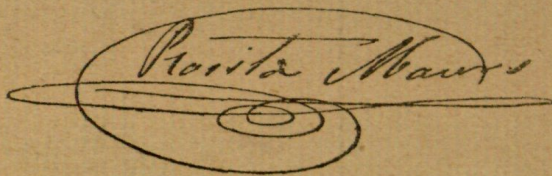
Muy señor mio y de mi mayor consideración:

No sabiendo á quien dirigirme para darle las gracias, por la delicada atención de haberme mandado un número del ilustrado periódico REUS ARTÍSTICH que V. tan dignamente dirige, me tomo la libertad de recurrir á V. para que en mi nombre lo haga, en caso de que no deba servirle de molestia, y al mismo tiempo decirle que no es con placer, sino con gozo que lo he recibido, pues por él veo con gran satisfacción que mis paisanos no se olvidan de mí. ¿Cómo podría yo olvidar Reus siendo la patria de mi padre y por consiguiente la mía? ¿Cómo olvidar que el público de Reus fué el primero que me alentó en mi carrera prodigándome con proverbial benevolencia tantos aplausos, cuando yo no era mas que una niña? Esto, señor Director, no se olvida jamás, como tampoco echo en olvido, que desesperando ya de restablecerme de una dolorosa enfermedad en un pié que me tuvo durante ocho meses postrada en mi cama, dirigí mis más fervientes votos á nuestra patrona la Virgen de Misericordia, y como por encanto, desaparecieron todos mis males.

Todo esto crea V. que lo conservo vivamente en mi memoria y en mi corazón, y solamente en desa-

pareciendo del mundo, se borrarán de mi tan gratos recuerdos.

Doy á V. señor Director del ilustrado periódico REUS ARTÍSTICH las gracias, y le suplico nuevamente que se digne dispensar de tanta molestia que le habrá dado esta su atenta y S. S.

¡MON AMOR!....

T'estimo com los aussells
ne volen sa llibertat:
com lo meu cor, vida mia,
com ell, ningú t' ha estimat.

T' adoro com las floretas
lo matutí raig de sol;
com de la nit lo silenci
l' enamorat rossinyol.

Jo t' amo com ayma l' aura
las alboradas d' estiu;
com la viatjera aureneta
sempre vol son primer niu.

Com las onas que la platja
may se cansan de buscar;
com desde llunyanas terras
lo desterrat vol sa llar.

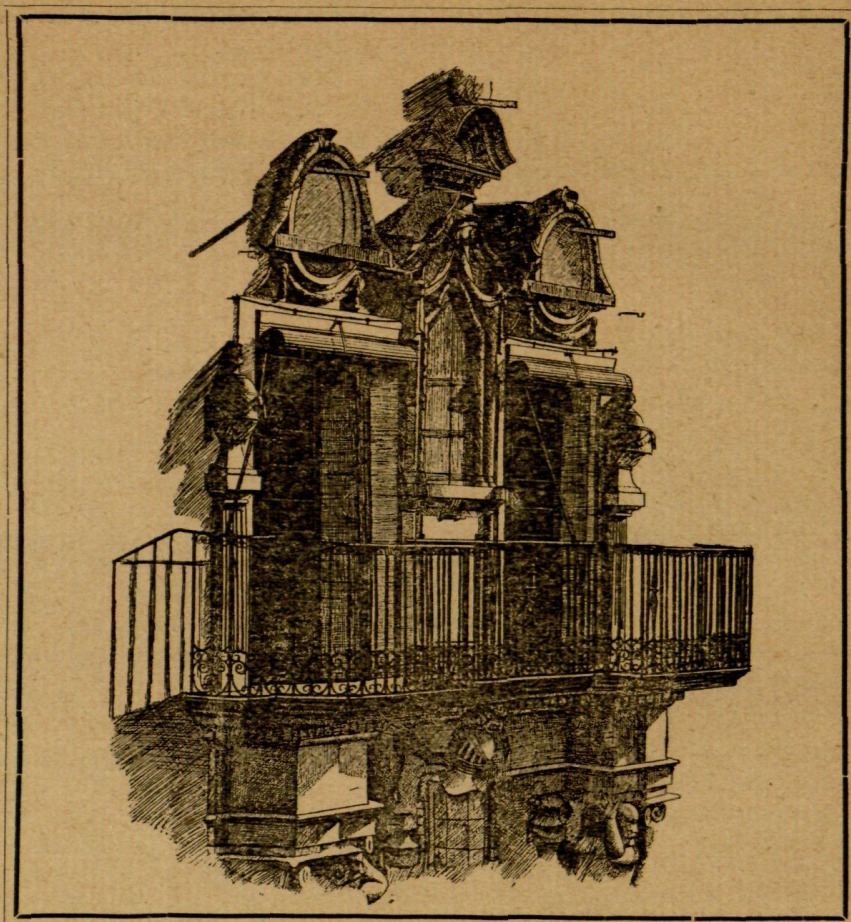
Es mon amor com de mare
que delira pel fill seu;
com los cors justos lo senten
al adorar á son Déu.

C. FERRER.

LA MORT DEL RICH

DE E. ZOLA

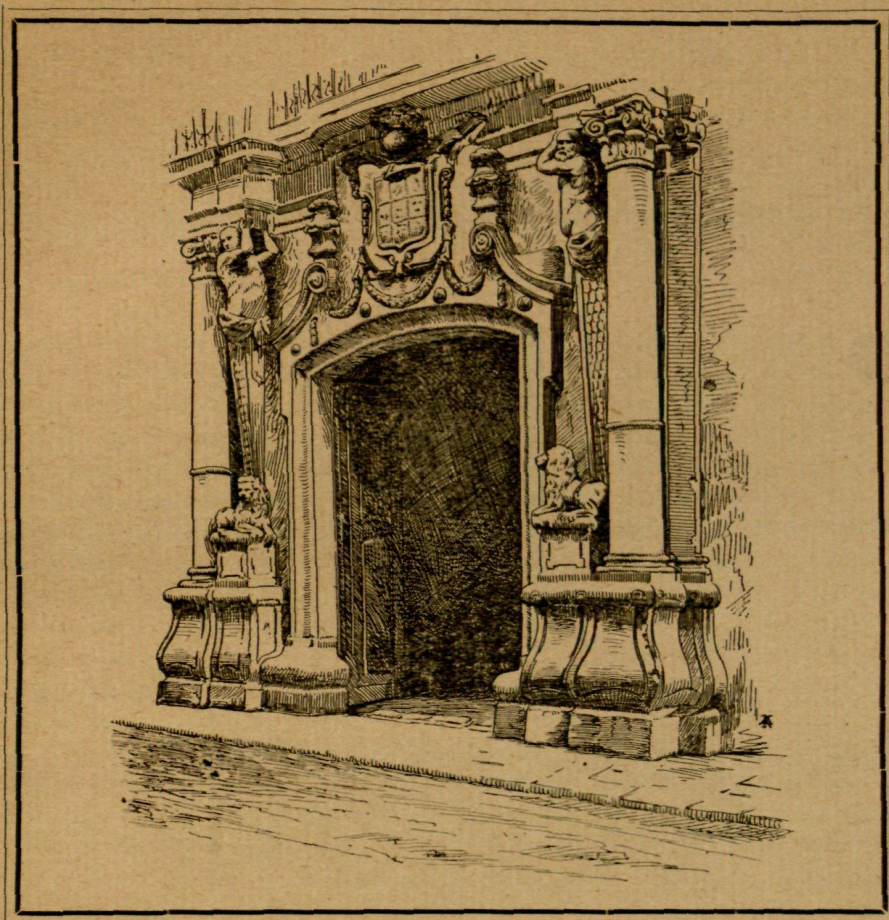
Lo comte de Verteuil y la bella comtesa Matilde rompéren tota clase de relacions. Lo caràcter noble y bondadós d' éll no 's pogué avenir ab las condicions d' aquella dona coqueta, ab la qual contragué matrimoni en virtut d' imposicions de familia y creyent adivinar aquell cor que may sapigué comprendre l' amor. Mes d' un cop creuhá per l' imaginació del comte l' idea del divorci: una separació **podria acabar**

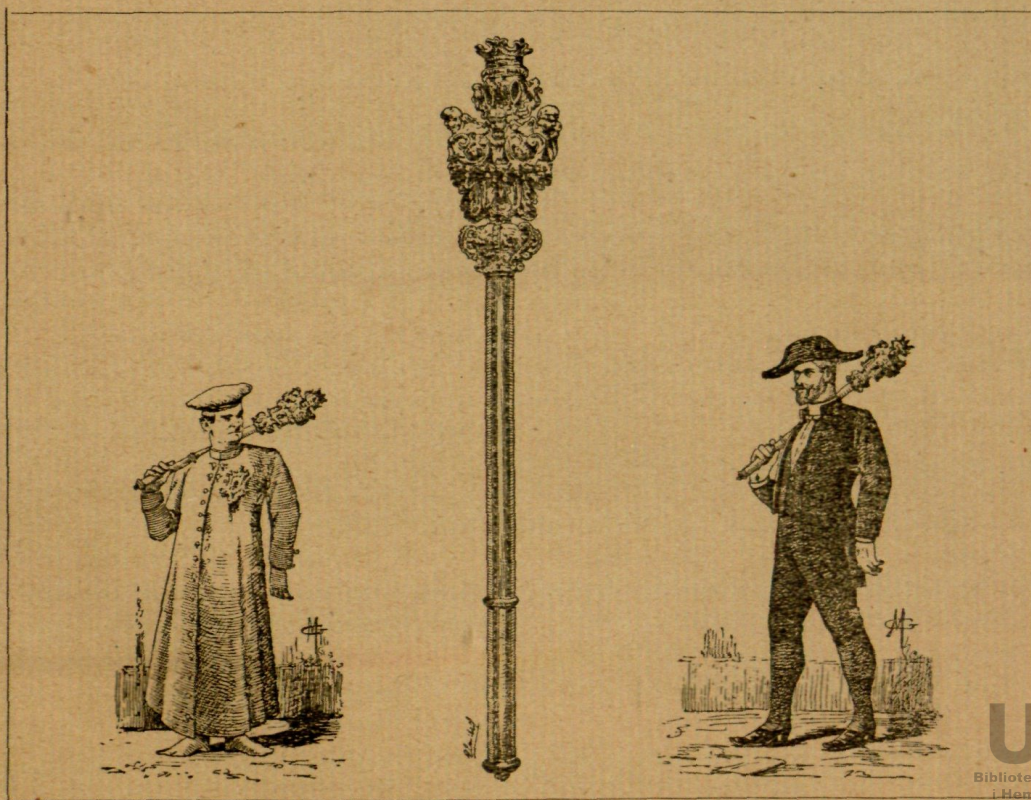
BALCONADA DE CASA BOFARULL, DIBUIX DE C. ANDREU.

CASA DEL CONSELL MUNICIPAL, FOTOGRAFÍA DE J. BORRÁS DE MARCH.

PORTALADA DE CASA BOFARULL, PER CANIBELL.

NOSTRES PORRERS, PER M. G.

ab sos sofriments y era l' únich bálsam que tal cop tancaria la ferida de son cor; pero ¿que diria la societat que estimava en tant la reputació del comte? Aquest, desitjant amagar als ulls de l' opinió pública lo que en sa casa passava, proposá á sa muller simular que la pau mes gran regnava y que l' armonia més complerta existia entre ells, per més que tots dos pensessin lo contrari y son modo de viure fos lliure é independent.

Y aixis fou. Matilde no amagá son agrado y desd' aquell dia lo palau que en un temps fou morada del amor, passá á esser una mansió hont lo sofriment y 'l vici s' encontraban per' enmatzinar l' atmósfera en que vivia l' infelís comte. Desde llavors, Matilde, com dona lliure, freqüentá la societat de París sens comptar may ab son marit, ni compartir ab ell cap classe de satisfacció.

—Lo pobre está ocupadíssim; no surt may de casa; las visitas l' aturdeixen; los negocis lo capfican, deya contestant als innumerables adúladors que tot voltejantla pera trobar excusa de parlarli, preguntavan per son marit.

Lo comte, no obstant, continuá sa vida agitada y reclosa. Entregat al negoci y á sos continuats estudis, distá molt d' assemblarse á sa muller, transformada en poch temps d' elegant y respectada dona, á la adorable y galantejada senyora de *boulevard*.

Lo comte veyá aixó y sofría en calma. Escoltava las murmuracions de tot París y feya 'l desentés. En la desfeta tempesta que sobre sa reputació se desencadenava, se soplujava en sos propis sofriments.

Una nit, al retirar Matilde á sas habitacions, notá en lo pís una agitació sobrenatural. Los criats corrian d' un lloch al altre portant mil medicinas; la consulta's reunia sovint en las salas del palau; los lacayos corrian afanyosos en busca de nous remeys.....

La comtesa entrá sens dir cap paraula. Unicament un criat fidel li feu sapiguer la repentina malaltia de son marit.

—Está mal?—feu bregant per desferse una agulla que li subjectava 'l róssech del vestit—será poca cosa. Tal cop s' haurá emocionat ab una mala jugada..... Un disgust de cassino..... La bolsa te aquestos contratemps..... Bueno, bueno, demá despértam á las dotze.

Y deixantse anar dessobre del sofá, comensá á meditar sa vida agitada y divertida.

L' endemá tampoch sortí 'l comte de son quarto. L' enfermetat s' havia agravat fins al punt d'

estar en gran perill sa vida. Lo rostre aná present un tó cadavérich y ben prompte comensá á perdre 'l coneixement. Los metjes devant lo prodigiós avens de l' enfermetat, jutjaren lo cas gravíssim y ab insistencia demanaren parlar ab la comtesa pera ferli comprendre 'l terrible desenllás que esperavan.

Matilde, avisada de la súplica dels metjes, doná ordre pera que entressin en son quarto. Los rebé ab certa coqueteria, feu assentarlos, y quan després d' admirar aquestos la sanch freda ab que aquella dona 'ls parlava, preguntántlosli per son marit sense deixar temps qu' ells li espliquessin l' estat de la malaltia, un d' ells, mes amich del comte, s' aixecá y digué:

—Senyora, no 's tracta are de discutir si la complexió del seu marit es propensa á tal ó qual enfermetat. Es precís advertirli que 'ls moments actuals son verdaderament crítichs, que 'ls instants son perillosos y que tal vegada sian los darrers moments de vida del senyor comte. Deu ho vol aixís y quant ell ho disposa d' aquest modo, senyora, los remeys de la ciencia son insuficients. Nos creyém en lo cas de advertirla, perque tal cop lo desenllás pot sobrevenir mes prompte de lo que 'ns creyém; la naturalesa ja abatuda del senyor compte no podrá soportar l' enfermetat presentada ab viva forsa.

Los demés metjes indicaren ab un trist gesto la confirmació d' aquest fallo y pausadament se 'n anaren á estendre una recepta; una fórmula qualsevól, que millor serviria pera calmar l' agonía que pera remey del malalt.

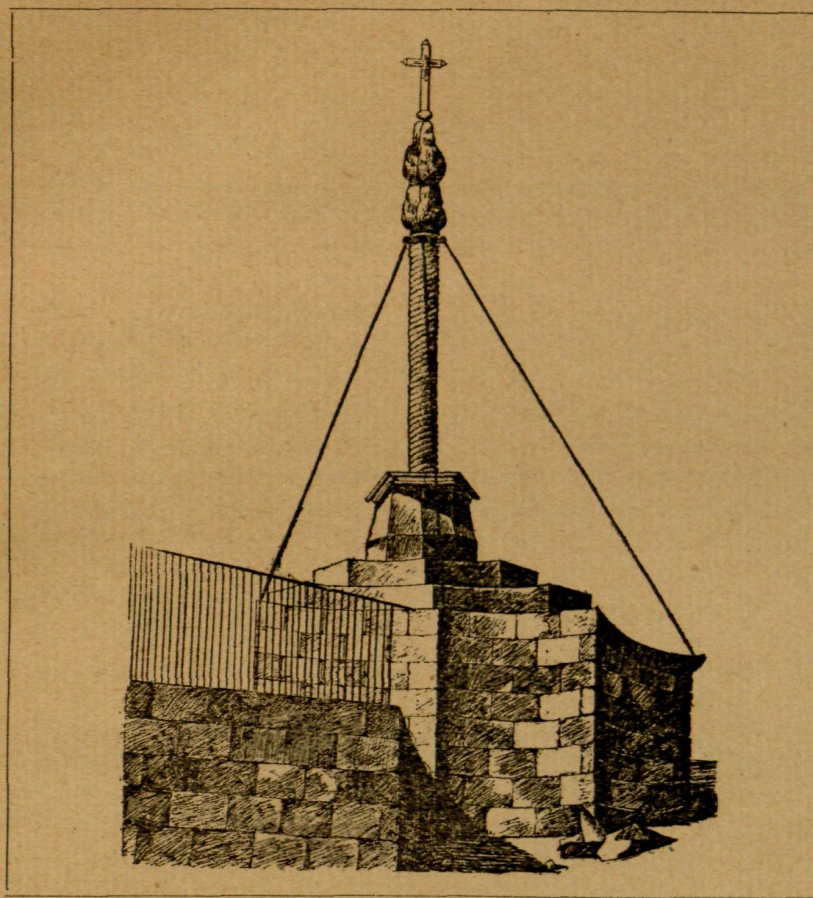
Lo pressagi dels metjes fou desgraciadament cert. La respiració fatigosa del malalt y la rápida agonía acabaren ben prompte ab aquell bon home en los brassos de sos dos fidels criats, sense recullir d' ell ni una sola queixa, ni un sol mot de despreci envers aquella dona á qui en mala hora va donar son nom.

La comtesa en una sala apartada sapigué la nova per un de sos amichs, que trobá ocasió pera repetirli sos afectes y jurarli l' amistat mes gran.

—¡Tot s' ha acabat!—li digué—¡tot s' ha acabat, Matilde!

—Si, es veritat, tot s' ha acabat!—respongué pensativament y tractant de fer acudir á sos ulls las llágrimas.

L' endemá al matí lo soroll dels martells despertá á la comtesa. Pensá en son espós, en la cambra mortuoria que arreglavan y plorant breument volgué baixar á la sala, en la que des-

CREU DE STA. MARIA EN MONTBLANCH, PER J. MONTANYA.

sobre un rich cadafalch lluhia una rica caixa de noguera voltada de coronas. Aixís ho feu: vejé á son marit per darrera vegada y sospirá, sino ab sentiment, ab coqueteria prou marcada pera despertar l' atenció entre 'ls amichs que prop la sala vetllavan las despullas de comte de Verteuil.

* *

Cap á las onse del matí lo palau s' omplí de gent. Los mes propis rebéren als nombrosos invitats que anavan arrivant á la casa planyent-se d' aquella mort.

A tothom havia sorprés, á tothom havia esglayat—segons los convidats déyan—¡Lo comte era tan bella persona! ¡Un caballer com éll!

Y no obstant, la passada nit, quant en rotllos y tertulias se parlava de sa malaltía, ni una paraula compassiva sortí d' aquellas bocas calumniadoras, que s' espressavan d' aquesta ó semblant manera:

—¡La falta que li farà á la comtesa!—deyan uns.

—Crech que per viure aixís lo millor que li convé es morir-se—deyan altres.

Y d' aquest modo anava son nom y d' aquesta manera se jutjava al home digne y honrat.

Los discursos que en lo cementiri s' pronunciaren també feyan son elogi. Fins aquells que en lo camí que desde la ciutat conduheix á la darrera morada s' havian entretingut en murmurarlo y ridiculizarlo ab brometas maliciosas, lo tractáren ab simpatía y en sas frasses d' estimació devant d' aquella caixa que anava á sepultarse sota las voltas del panteon; no hi mancaren las de «espós virtuós, marit modelo y digne de eterna memoria y consideració».

Los fossers, mes compassius, ab sas toscas cordas deixaren lo bagul dins del fosso, com si volguessin ocultar las despullas d' aquell mártir á la perversitat del mon. La llosa aparedá tot desseguit aquell buyt y la comitiva aná allunyantse pausadament del cementiri.

* *

Ja retornan á la ciutat. Munió de cotxes desfilan devant del *hótel* que abans fou del comte. Molts se detenen á complimentar á Matilde, que encar permaneceix recolsada en un sofà, trenant nerviosament los llassos del vestit de merino.

que escau á son rostre jove y sonrosat, com lo sol en lo cel mes explenderós.

—¡Tot s'ha acabat!—torná á dir en veu baixa un amich prop la comtesa, boy despedintse.

Y Matilde, recordant en un moment sa passada agitació, sa vida aventurera y son indigne comportament ab lo qui fou son marit, mogué 'l cap ab tristesa y duas traydoras llágrimas entelaren aquells ulls que fins á las horas havian tant sols somrigut á l' ilusió.

JOSEPH REIG Y VILARDELL.

*

**

Derrera de una ditxa passatgera
vaig estroncar la font del meu amor;
rosadas il·lusions de primavera
ressecadas pel vent de la tardor.

Llavis de mel, ma boca convidaren
y 'l néctar sabrosíssim vaig provar,
llavis de mel que 'l cor enmatzinaren,
quan mes sedent de goig, volía aymar.

Passeu depressa, plers de nostra vida,
vana hermosura d' enganyós present,
en mon cor hi deixaren greu ferida.
que no s' ha d' estroncar; Tot es mentida,
tot es fumera, es cendra, es pols, es vent!

JAUME NOVELLES DE MOLINS.

Madrid, Novembre de 1890.

LA BELLA REALITAT

Mr. Le Figuier, principal soci de una casa de comers de Burdeos, rompé ab la companyia, y reuní son capitalet, se decidí á probar fortuna, pel seu compte. Als quinze dias de pensarshi, y d' haver previst totas las eventualitats que en sa carrera comercial podíanli sobrevindre, tingué ja fixat son plan de operacions. Continuaria dedicantse al comers de vins; aniria á Espanya, á establirse á Barcelona, cual casa, vindria á ser com una especie de sucursal de la antiga *maison* de Burdeos, encara que del tot independent respecte del negoci.

Lo bon francés, al venirse 'n á Espanya, per de prompte deixá en son pahís á sa esposa y á una nena casadora, únich ser de qui podia dirse pare. Ben cert que ab aquestas dos personas deixava allí lo que mes apreciava, sa fortuna moral; pero la material, las ganancias de trenta anys de serveys, de aplicar tota sa astucia é inteligencia á las operacions comercials, no 's des-cuydá de ben empaquetarla dins de una flamant

maleta, únich objecte que havia de acompanyarlo en lo viatge.

Arribá á Barcelona y s' instalá en una de las fondas mes baratas. Mr. Le Figuier sortia tots los dias, dematins y tardes, y sempre acompanyat de sa ben *forrada* maleta, visitava comer-sos y mes comersos, sempre arribant á l' *hotel* fosch, pero molt ben impresionat, replé de esperansas que li feyan veure en sa desconeguda *Espagne*, un tros de América salvada de las golas del mar ensá del Atlántich.

*
**

Un dia, 'l pobre home, al tractar de llevarse notá que no 's trobava prou conforme y continuá en lo llit fins al mitj dia, hora en que no s' atreví á pendre mes que un xich de caldo. Mr. Le Figuier s' espantá molt: reflexioná que 's trobava sol, mes de cent horas separat de son pahís y de sa estimada familia, y ans que posarse seriament malalt en aquell escarransit *hotel*, hont ningú comprenia prou bé sa llengua, se decidí á trasladarse al Hospital, manifestant que desitjava entrar en una sala distingida y per consegüent de pago, ab la seguretat de veure 's lo ben servit que desitjava.

Pero s' enganyá; al Hospital li posaren á son servey un enfermer que comprenia menos lo francés que 'l camarer de la fonda. L' home tenia un carácter sanguíneo, y s' exasperava cada volta que necessitava alguna cosa; mes que ab la boca tenia que parlar en las mans, mes que ab paraulas ab signes. Un cop demaná per beure y li portaren un servicial; llavors si que Mr. Le Figuier s' enrabia de debó: de una sacudida feu cruixer lo llit y alsant ab amenassa 'ls punys llensá una energica maledicció.

Qué es aixó, senyor enfermer?—preguntá 'l doctor Ribalta que se ensopegava á pasar per allí.

—Senyor doctor—respongué l' enfermer—no es meua la culpa si no l' serveixo com fora son desitj y 'l meu; lo senyor es francés y no 'l comprench de una paraula.

Lo doctor Ribalta ofegá una riatlla que la part comica de aquella escena li sugería; seguidament se dirigí al malalt y parlantli ab sa propia llengua ho deixá tot arreglat.

Lo francés al toparse ab un que 'l comprenia li semblá entrar al cel.—Senyor,—li digué—una gracia de vosté voldria; per amor de Deu li demano...

—Espliquis—contestá 'l doctor.

—Que vosté 'm visités—digué sencillament lo malalt.

Lo metje, no sens antes posarli algun reparo, accedí á sos prechs.

—Gracias, gracias,—digué plorant é incorpo-

rantse per abrasarlo,—jo dauré á vosté la vida; gracias, bon home, gracias.

Als pochs dias hi havia ja entre abdos gran intimitat.

—Un altre favor de vosté espero, senyor doctor—digué 'l malalt, que de dia en dia anava agravantse.

—Demani—digué 'l metje ab son invariable caràcter.

Allavoras lo pobre expatriat contá punt per punt al doctor l' historia de son viatge.—Jo,—seguí dihent—al venirme 'n á Espanya vaig guardar en aquesta maleta trenta mil duros que constituheixen ma fortuna y la de ma familia; coneix que vaig agravantme, y si moro, bon espanyol, ¿que será de la meua familia, si un ánima piadosa no 's cuida de entregárloshi...?

—Lo consul de la seva nació protegirá 'ls seus interessos...

—He pensat ab lo cónsul, però no 'm satisfá prou aqueix plan; lo cónsul té un dret exorbitant sobre 'ls interessos que sos súbdits li confian, y 'ls meus, senyor doctor, son lo fruit de massa anys de treball pera conformarme á que un cualsevol vinga á mermárllos sense com vá ni com costa.

Lo doctor Ribalta compregué lo fondo de bondados egoisme que tancava aquesta resposta.

—Donchs, com ho vol arreglar?—preguntá desesperansat.

—Posantla en mans de vosté—respongué francament y ab sencillesa 'l francés.

Lo metje de cop s' hi negá rodonament; després, gracias á la gran insistencia del malalt, prometé guardarli, pero posant los valors baix sobre lacrat cuydadosament y en presencia de dos testimonis que poguessen jutjar de sa inviolabilitat.

Mr. Le Figuier mullá ab sas llágrimas la bondadosa má del doctor, quedant ab la conciencia tant tranquila com si hagués posat sa fortuna en mans del seu pare.

—Ara li agraíré que escrigui á la meua familia mon estat: ja li dictaré jo la carta.

—Ab molt gust,—réspongué 'l metje.

Y comensá á copiar las paraulas que 'l malalt entre gemech y gemech li dictava.

Mr. Le Figuier, deya á sa familia que si no 'ls hi era molt desavinent deixar casa, veuria ab gust sa presencia á Barcelona. Pero 'l metje que mirava la marxa de la malaltia y preveya un fatal desenllás, ans de tirar la carta al correu, anyadí de sa part. «Pósinse aviat en camí: la vida de Mr. Le Figuier perilla seriament.

Dr. Ribalta »

*
* *

Tres dias després, en l' últim tren de Fransa, arribaren á Barcelona la esposa y la filla de Mr. Le Figuier.

Tant prompte posaren los peus á la ciutat, son primer cuydado fou dirigirse al Hospital, caminant ab aquella febre que inspira l' afecte envers una persona estimada, qual vida perilla.

—No es hora de entrada—los hi digué 'l porter fredament, sens que dintre son cor insensible resplandissen las penas y cuydados que agobiavan aquells dos tan sensibles y virginals.

—Tornin demá de nou á deu del matí—los seguí dihent, acompanyant sas paraulas de signes per lograr millor ferse compendre.

Com de fet, á l' ensendemá á las nou en punt esperavan ja á las escalas del pati. Lo Dr. Ribalta, que entrava en aquell moment, de primer cop de vista pensá regoneixer en las estrangeras á la esposa y filla de son client.

—¿Demanan visitar á Mr. Le Figuier?—preguntá ab cortesía.

Y com contestessin afirmativament, procurá de la manera menos brusca enterarlas de sa mort ocureguda al dia avants.

Abduas, desesperadas, mullaren ab sas llágrimas aquellas escalas tantas voltas regadas pel dolor.

Lo metje procurá consolarlas.

—Senyor, digué la mare eternida—no tant sols havem perdut lo marit y 'l pare, si que també tota nostre fortuna; ¡ma filla queda desempaçada y pobre!—y l' estranyé ab un abrás, com tement deixarla abandonada.

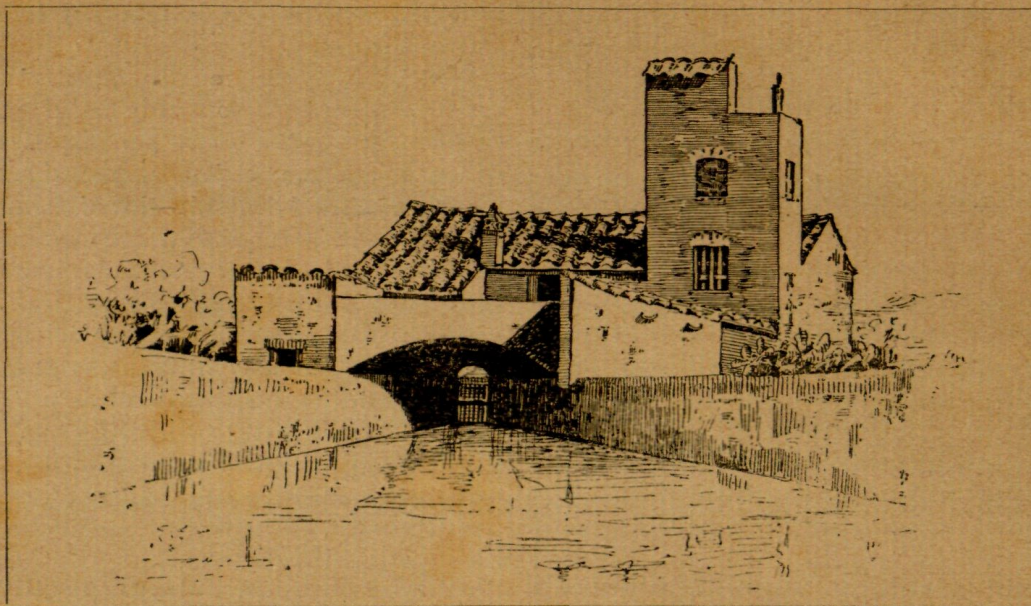
—Res s' ha perdut del seus interessos, contestá 'l metje ab paraula trista ensemps que la contemplació d' aquell eternidor idili li humitajava 'ls ulls.—Veuen? aquí ho tenen tot.—Y posá en sas mans lo concebut sobre.

Los sentiments de abduas donas experimentaren un cambi tan radical com inesperat. Vingué una explosió de carinyo y agraíment y novas y mes dolsas llágrimas en abundancia inundaren sos semblants. La mare esqueixá excitada 'l sobre, mirá á son interior, y veyent que la realitat coronava son insomni, abrassá agraída al salvador de sa fortuna mentres que alsava los ulls al cel ab pietat.

*
* *

Sé que alguns se riurán de la veracitat, per cert ben induptable d' aquest relato, y segurament tot perque tenen en lo fondo de sa conciencia un sentiment de maldat que 'ls impulsaria á obrar al contrari; pero aquells de mos lectors que tinguin lo cor humá y sana la conciencia, repetirán una y mil voltas que la perversitat no s' ha possessionat de tots los cors.

B
i Hemeroteca General

LA BASSA DEL MOLÍ, DIBUIX DE F. RAIXACH.

que, lliure de ella, lo doctor Ribalta es una figura molt verdadera y molt humana.

COSME VIDAL.

APUNTES LOCALES

Cumplint ab l'atent B. L. M. que 'l president de la distingida societat «El Círculo» 'ns invitá pera veure 'l cuadro que de son encàrrech ha pintat nostre compatrici Galofre, tinguerem la satisfacció de assistirhi, y quedar altament sorpresos devant la tela en la que l'artista ha sapigut llsensar un doll d'armonia y un sentiment regional ben entés.

Com cerquém ocasió pera publicar lo grabat d'aquest cuadro, y amés, no es en los «apuntes locals» lo lloch á propósit per esmentar nostre parer, esperém ocasió propensa per publicarne la ressenya que 's mereix una obra de importancia.

Ab aquest cuadro, la Societat ha adquirit una bella página d'art pintada per un esclarescut reusenç y la junta y son digne president D. Jaume Padró, mereixen las mes imparcials alabansas de las personas que estiman veure sempre unit lo útil ab lo bell.

La important societat «El Círculo Mercantil» també va encarregar al señor Tomás Bergadá 'l retrato de Fortuny, pera formar un bon «pendant» ab lo que ja conserva dita Societat del Roig, pintat per l'acertat mestre Caba.

Com vá estar exposat poch temps en los aparadors que 'l señor Marquet té al carrer de Monterols, y no hi vá haver suficient acert en la colocació del cuadro, y en la tela xillona que com á fondo van posar á son entorn, es sens dupte la causa perquè 'l públich no vá pogueu apreciar las cualitats que enclou la tela pintada per lo señor Bergadá.

Las manifestacions artísticas en sos diversos rams, son tan raquíticas en nostra població, apesar de ser bressol del gran número de genis cultivadors del art,

que lo que pera una altre localitat passaria desapercibut y sería cosa insignificant, aixís constituheix un verdader succès. Per tal pot considerarse la formació d'un quinteto musical que 'ns dongui á coneixer composicions escullidas dels grans mestres.

No hi ha dupte que ab los elements que conta una ciutat com la nostra, comparada ab altres de molta menos categoria, la música es la que porta la vida mes raquítica, y cualsevol esforç pera enrobustirla mereix los plácems á sos iniciadors, y com á tals no podem per menos de felicitar á los joves professors Srs. Planás, Guinart germans, Cogul y Codina, que s'han imposat tasca tan laudable y rebuda ab complacencia de totem.

Las dos primeras audicions que han deixat sentir en la espayosa Iglesia de San Francesch ha bastat pera formar lo concepte dels executants y la aceptació que mereixerán sos concerts sigui 'l que vulgui lo lloch que esculleixin pera donarlos. Sols los recomaném perseverin ab la constancia y estudi, y no desmahin, que no 'ls faltará protecció.

La Associació Catalanista ha pagat un deute de gratitut ab los que foren sos socis fundadors y constants protectors, los llorejats poetes D. Isidor Frias y don Marian Fonts (Q. A. C. S.), celebrant una vetllada necrológica digna dels que foren nostres amichs, de la Associació que la organísá y dels socis que hi prengueren part. D. Faustí Planás llegí la biografía y una poesia del malaguanyat Marian Fonts; D. Eugeni Mata s'encarregá de la del no menos plorat Isidor Frias y D. Victor Fargas nos doná á coneixer poesías dels Senyors Gras y Elias y Ayné y Rabell inspiradas en los mereixements á que 's havían fet acreedors los que en aquell acte se honravan. Llarchs aplausos premiaren las composicions que han sigut posteriorment publicadas en un de nostres colegs locals y que han merescut los elogis de quants han tingut ocasió de llegirlas.